

KGB VEIKLOS DOKUMENTAI

LSSR KGB 2-OSIOS VALDYBOS 2-OJO SKYRIAUS VIRŠININKO A. NARO PAŽYMA APIE SKYRIAUS DARBĄ VERBUOJANT, AUKLĖJANT, PARENGIANT IR PANAUDOJANT AGENTŪRĄ

1966 m. rugpjūčio 19 d.

Slaptai

Egz. Nr. _

P A Ž Y M A

apie 2-osios valdybos 2-ojo skyriaus darbą verbuojant, auklėjant, parengiant ir panaudojant agentūrą

Darbas su buržuaziniais nacionalistais

1964-66 m. KGB prie Lietuvos TSR MT 2-osios valdybos 2-asis skyrius užverbavo 33 agentus. Be to, 5 asmenys buvo užverbuoti skyriaus operatyviniams darbuotojams tiesiogiai padedant KGB miestų ir rajonų skyrių įgaliotinių aparatams vykdyti čekistines priemones.

Agentai buvo verbuojami vadovaujantis KGB prie TSRS MT ir KGB prie Lietuvos TSR MT įsakymais ir nurodymais, atsižvelgiant į operatyvinę padėtį ir skyriui išskeltus uždavinius:

- nuodugniau nagrinėti ir analizuoti procesus, vykstančius buržuazinių nacionalistų ir kitų priešišku elementų aplinkoje;
- laiku atskleisti organizuotą antitarybinę buržuazinių nacionalistų veiklą, neleisti jos atnaujinti ir daryti poveikį politiškai neatspariems asmenims;
- atskleisti ir sužlugdyti imperialistinių žvalgybų ir užsienio antitarybinių centrų ideologinę diversiją, nustatyti galimus nelegalius šių centrų ryšius su kai kuriais respublikoje esančiais nacionalistais;
- atskleisti ir sužlugdyti kai kurių nacionalistų mėginimus vykdyti atvirus nusikalstamus veiksmus;
- vykdyti prieš agentų nelegalų paiešką.

Nurodyti uždaviniai ir lemia agentų verbavimo ir darbų paskirstymo jiems principus. Dažniausiai agentai buvo verbuojami darbui su operatyvinėmis įskaitos bylomis ir konkrečioms užduotims atlikti.

[...]

Dirbančių su operatyvinės įskaitos bylomis ir tiriančių apie nacionalistus surinktą medžiagą agentų darbo analizė rodo, kad jų užverbavimas visiškai pasiteisino ir padėjo operatyviau vykdyti skyriui išskeltas užduotis.

Pavyzdžiui, 1965 m. rugpjūčio ir rugsėjo mėn. užverbavus agentus „Janis“ ir „Eleonora“ ir kartu su jais vykdant buvusių banditų teroristų Erstikio ir Liuberskio paiešką, buvo gauta duomenų, kurių pagrindu atlikus operatyvinį tyrimą šie banditai buvo surasti.

1966 m. birželio mėn. nusikaltėlių, 1956 m. nužudžiusių kolūkio pirmininką Mazuronį, paieškos metu buvo užverbuotas agentas „Petras“. Dirbant su juo, buvo gauta ir patikrinta medžiaga, kuri davė rimtą pagrindą įtarti, kad Mazuronį galėjo nužudyti Juozas Raižys, kuris dabar ieškomas.

Taip pat dirba ir kiti agentai, iš kurių sužinome apie procesus, vykstančius jiems žinomų buržuazinių nacionalistų ir ypač pavojingų asmenų kategorijų aplinkoje, ir galime atskleisti ir sužlugdyti priešiškas jų užmačias.

[...]

DARBAS SU INTELIGENTIJA IR JAUNIMU

1964–1966 m. 2-osios valdybos 2-ojo skyriaus operatyviniai darbuotojai užverbavo 34 agentus iš inteligentijos ir jaunimo aplinkos. Visi nauji agentai buvo užverbuoti siekiant sustiprinti darbo su inteligentija ir jaunimu agentūrinės pozicijas, užtikrinti operatyvinės įskaitos bylų objektų agentūrinį stebėjimą ir tyrimą, gaunamų signalų patikrinimą, ideologiškai žalingų reiškinių darbe atskleidimą, išsamų operatyvinės padėties aptarnaujamuose objektuose tyrimą. Svarbią vietą, ypač pastaraisiais metais, užima agentų verbavimas kontržvalgybinėms priemonėms vykdyti siekiant užkirsti kelią priešo ideologinėms diversijoms. Tačiau, parenkant verbavimui kandidatus, dažniausiai būdavo atsižvelgiama į jų galimybes būti panaudotiems tiek darbui su inteligentija ir jaunimu, tiek kontržvalgybiniam darbui su pagrindiniu priešu. Todėl visi agentai 1964–1966 m. buvo verbuojami išimtinai patriotiniu pagrindu.

[...] Verbuojant naujus agentus, didelę reikšmę turi asmeninės ir dalykinės verbuojamojo savybės, taip pat potencialios jo galybės dirbti agentu. Tai ypač svarbu, nes užverbavus agentą, pasižymintį geromis asmeninėmis ir dalykinėmis savybėmis ir turintį daug potencialių galimybių, jį galima panaudoti ne tik siaurame veiklos bare, bet ir kitiems darbams.

Pavyzdžiui, Lietuvos TSR Mokslų akademijos Istorijos institute iki šiol buvo 4 pakankamai kvalifikuoti agentai – moksliniai darbuotojai, turintys mokslinius laipsnius. Šie agentai galėjo sėkmingai vykdyti jiems pavestas užduotis: tirti operatyvinę padėtį nurodytame bare, akylai stebėti į institutą atvykstančius užsieniečius ir užmegzti su jais ryšį. Nepaisant to, šių metų birželio mėn. institute buvo užverbuotas agentas „Bronius“. Lemiama aplinkybė jį užverbuoti buvo ta, kad jis yra jaunas, perspektyvus mokslininkas, pasižymintis asmeninėmis ir dalykinėmis savybėmis, galintis vykdyti KGB organams iškeltas užduotis. Be to, agentui „Bronius“, kaip istorijos, istorinių paminklų ir Vilniaus įžymybių žinovui, instituto vadovybė dažnai paveda lydėti po miestą į institutą atvykusius užsieniečius. Dėl šios aplinkybės agentui „Bronius“ galima pavesti dirbti ne tik su užsieniečiais – instituto svečiais, bet ir su kitais iš kapitalistinių šalių į Vilnių pagal mokslo ir kultūrinių mainų programą atvykstančiais asmenimis. Pirmieji darbo su agentu „Bronius“ žingsniai pasiteisino.

Visi 1964–1966 m. verbavimai operatyvine prasme pasiteisino, užverbuoti agentai pasitelkiami vykdyti mums iškeltas užduotis.

[...]

Dažniausiai vykdomi specializuoti agentų mokymai atsižvelgiant į tai, kur ir kokį darbą agentas dirba, ir į tai, kad agentą iš jaunimo aplinkos sudėtinga arba visiškai neįmanoma pasitelkti dirbti su inteligentija ir su užsieniečiais, kad daug naudos gali duoti agentai, mokantys užsienio kalbą, ir pan. Tačiau platus žinių diapozonas įvairiose mokslo, kultūros, literatūros srityse ir jų derinimas su turtinga agento gyvenimo patirtimi ir asmeninėmis savybėmis naikina specializacijos ribas, didina agento panaudojimo galimybes įvairiose srityse. Tokio agento mokymas neturi apsiriboti jų panaudojimu siauroje srityje.

Pavyzdžiui, 1964 m. buvo užverbuotas agentas „Raimondas“, kuris buvo nuteistas už dalyvavimą nacionalistinėje religinėje organizacijoje, o grįžęs iš kalėjimo baigė Medicinos institutą, įsidarbino viename iš mokslinių institutų, kur atsiskleidė dideli jo sugebėjimai mokslinėje veikloje. Agentas „Raimondas“ pasižymi geromis asmeninėmis ir dalykinėmis savybėmis, yra puikus literatūros žinovas, turi daug pažįstamų tarp kultūros darbuotojų, moka užsienio kalbą, galutinai pasmerkė savo ankstesnes klaidingas pažiūras ir labai noriai bendradarbiauja su mūsų organais. Dirbant su juo,

atsižvelgiama į visas minėtas aplinkybes, todėl jis mokomas ir panaudojamas ne tik darbui su mokslo inteligentija, bet ir su nacionalistinių pažiūrų kūrybiniais darbuotojais. Agentą „Raimondas“ galima pasitelkti darbui su katalikų dvasininkija ir kitoms kontržvalgybinėms priemonėms vykdyti.

[...]

KGB PRIE LIETUVOS TSR MINISTRŲ TARYBOS
2-OSIOS VALDYBOS 2-OJO SKYRIAUS VIRŠININKAS
papulkininkis

[parašas]
(NARAS)

1966 m. rugpjūčio 19 d.

Nr. 2/2–3524

išsp. 2 egz.

vykd. Baltina

sp. Gordejeva ir Belova

1966.08.19

Burinskaitė K., Okuličiūtė L. (sud.) *KGB slaptieji archyvai 1954–1991 m.*, Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, 2011, p. 124–137.

LSSR KGB PIRMININKO PAVADUOTOJO J. OBUKAUSKO RAŠTAS 2-OSIOS VALDYBOS 1-OJO SKYRIAUS VIRŠININKUI A. KARDANOVSKIUI DĖL GRUPĖS KOVAI PRIEŠ IŠEIVIJOS ORGANIZACIJAS SUDARYMO

1968 m. rugsėjo 12 d.

Visiškai slaptai

Egz. Nr. 31

KGB prie LIETUVOS TSR MINISTRŲ TARYBOS
2-osios valdybos 1-ojo skyriaus VIRŠININKUI
papulkininkui

drg. A. J. Kardanovskiui
Vilnius

Vykdamas KGB prie TSRS Ministrų Tarybos kolegijos sprendimą, paskelbtą 1968 m. gegužės 8 d. įsakymu Nr. 0051, Lietuvos KGB 5-ajame skyriuje sudaryta grupė aktyvioms priemonėms prieš lietuvių reakcingųjų emigrantų ideologinius centrus ir jų vadus vykdyti.

Grupei pavesta verbuoti agentus – emigrantų antitarybinių organizacijų ideologinių centrų bendradarbius arba asmenis, turinčius perspektyvą įsiskverbti į tuos centrus; išaiškinti į Lietuvos TSR teritoriją siunčiamus reakcingųjų emigrantų emisarus; kompromituoti ir priešinti lietuvių reakcinguosius emigrantus ir jų vadus; stiprinti ir aštrinti prieštaravimus tarp įvairių antitarybinių pažiūrų lietuvių emigrantų vadovaujančių grandžių; daryti lietuvių emigrantams ideologinę įtaką panaudojant agentus respublikoje, taip pat kelionių į užsienį metu.

Siekiant vykdyti nurodytas užduotis, būtina:

– atrinkti agentus ir patikėtinius, turinčius kapitalistinėse šalyse giminystės ar draugiškų ryšių su asmenimis, dalyvaujančiais reakcingųjų emigrantų veikloje.

Surinkti apie šiuos asmenis duomenis, atskleidžiančius jų visuomeninę padėtį ir politinę veiklą praeityje, pabėgimo į Vakarus priežastis, kiek įmanoma – dabartines jų nuotaikas, norą aplankyti Lietuvos TSR arba pakviesti ką nors iš respublikos pas save. Nesvarbu, kiek bus surinkta medžiagos, informuoti apie šiuos ryšius KGB prie Lietuvos TSR MT 5-ąjį skyrių, kad būtų galima numatyti perspektyvą panaudoti juos operatyvinėms priemonėms prieš priešų centrų ideologinę diversiją vykdyti.

Agentams ir patikėtiniams, kurių ryšiai užsienyje operatyviniu požiūriu mūsų nedomina, tikslinga rekomenduoti susirašinėjant objektyviai nušviesti tarybinę tikrovę ir sistemingai daryti jiems mums naudingą ideologinę įtaką:

– aktyviau rinkti medžiagą apie lietuvių nacionalistų, šiuo metu gyvenančių kapitalistinėse šalyse ir įtakingų tarp lietuvių emigrantų, nusikalstamą veiklą Antrojo pasaulinio karo metais, apie lietuvių emigrantų veikėjų moralinį ir politinį nesąžiningumą tiek buržuazinėje Lietuvoje, tiek užsienyje;

– išaiškinti buvusius buržuazinės Lietuvos veikėjus, buvusius vokiečių talkininkus, nacionalistinių gaujų narius, nutraukusius ryšius su savo praeitimi ir sutinkančius spaudoje pasmerkti antitarybinę lietuvių emigrantų veiklą;

– laiku informuoti apie agentus ar kitus asmenis, kurie ketina vykti į kapitalistines šalis privačiai, taip pat pagal kultūrinius, sporto ir mokslinius mainus ir kuriuos būtų galima panaudoti vykdant aktyvias priemones prieš lietuvių emigrantų organizacijų antitarybinius ideologinius centrus arba darant ideologinę įtaką lietuvių emigrantams, dominantiems mūsų organus operatyviniu požiūriu;

– visas agentūrinės operatyvines ir kontrpropagandos priemones prieš ideologinius priešų centrus derinti su KGB prie Lietuvos TSR Ministrų Tarybos 5-uoju skyriumi.

VALSTYBĖS SAUGUMO KOMITETO prie LIETUVOS TSR
MINISTRŲ TARYBOS PIRMININKO PAVADUOTOJAS
pulkininkas OBUKAUSKAS [parašo nėra]

1968 m. rugsėjo 12 d.
Nr. 5/6077

Tikra: [E. Eismunto parašas]

Dokumento pabaigoje 26 LTSR KGB kadrinių darbuotojų parašai, datuojami 1968 09 19-1968 09 24.

Burinskaitė K., Okuličiūtė L. (sud.) *KGB slaptieji archyvai 1954–1991 m.* Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, 2011, p. 213–214.

LSSR KGB PIRMININKO J. PETKEVIČIAUS RAŠTAS SSRS KGB 1-OSIOS VYRIAUSIOSIOS VALDYBOS „K“ VALDYBOS VIRŠININKO PAVADUOTOJUI N. LYSENKAI DĖL OBJEKTO „DEKADENT“ KOMPROMITAVIMO PRIEMONIŲ VYKDYMO

1978 m. kovo 20 d.

Slaptai
Egz. Nr. 2

KGB prie TSRS MT 1-OSIOS VYRIAUSIOSIOS

VALDYBOS „K“ VALDYBOS VIRŠININKO
PAVADUOTOJUI - generolui majorui

drg. N. E. LYSENKAI
Maskva

78 m. kovo 20 d.
5/3440

Dėl objekto „Dekadent“
kompromitavimo priemonių vykdymo

1977 m. sausio 25 d. trims mėnesiams į JAV Kalifornijos Berklio universitetą skaityti paskaitų ciklo išvyko DOR objektas Nr. 99 „Dekadent“ – Tomas Andrius VENCLOVA, Antano, g. 1937 m., buvęs Vilniaus gyventojas. Išvykęs į Vakarų, „Dekadent“ iškart pradėjo atvirą antitarybinę veiklą, aktyviai įsitraukė į priešų ideologinių centrų ir reakcingųjų lietuvių emigrantų vykdomas priešiškas akcijas, už tai TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo 1977 m. birželio 14 d. įsaku jam buvo atimta TSRS pilietybė.

Gaunama patikimos informacijos, kad objektas „Dekadent“ užsienyje tęsia priešišką veiklą dalyvaudamas įvairiose viešose prieš mūsų šalį nukreiptose propagandos akcijose.

Turimos medžiagos analizė rodo, kad tam tikra lietuvių reakcingųjų emigrantų dalis objektu „Dekadent“ nepasitiki ir įtaria, kad jis yra atsiųstas KGB organų su specialia užduotimi. Viešai toks kaltinimas jam buvo pareikštas JAV leidžiamame reakcingųjų lietuvių emigrantų laikraštyje „Naujienos“ („Novosti“). Be to, „Dekadent“ buvo aštriai sukritikuotas reakcingųjų lietuvių emigrantų laikraštyje „Dirva“ („Niva“) už tai, kad kai kurias paskaitas Berklio universitete skaitė rusų kalba.

Siekiant žlugdyti objekto „Dekadent“ autoritetą ir stiprinti lietuvių emigrantų nepasitikėjimą juo, varžyti jo priešišką veiklą, vykdomos jį kompromituojančios priemonės.

Lietuvių emigrantų laikraščiams „Naujienos“ ir „Dirva“ tariamai JAV gyvenančio lietuvių emigranto Petro Kebrio vardu parengėme du anoniminius laiškus, kompromituojančius objektą „Dekadent“. Šių laiškų autorius apsimeta Lietuvos patriotu, kuris esą neseniai lankėsi Lietuvos TSR ir po šio apsilankymo ėmė dar labiau nepasitikėti objektu „Dekadent“. Laiškuose pateikiami duomenys, duodantys pagrindą įtarti, kad „Dekadent“ iš Lietuvos TSR išvyko su specialia užduotimi, o tokiems įtarimams patvirtinti laiškuose nurodomi kompromituojantys faktai iš asmeninio gyvenimo ir veiklos Lietuvoje, kurie nėra žinomi emigrantų bendruomenei arba pateikiami iškreiptai.

Prašome Jūsų nurodymo išsiųsti šiuos laiškus nurodytais adresais ir *Niujorko* pasinaudojant PGU užsienio taško *Niujorke* galimybėmis.

Objektą „Dekadent“ kompromituojančios priemonės, tarp jų ir minėtų laiškų išsiuntimas „Naujienu“ ir „Dirvos“ laikraščiams, ir jų turinys yra suderinti su KGB prie TSRS MT 5-osios valdybos vadovybe ir gautas jos pritarimas. Objekto „Dekadent“ kompromituojančių priemonių vykdymą kontroliuoja KGB prie TSRS MT 5-osios valdybos 2-asis skyrius.

Nurodyti laišakai parašyti KGB prie Lietuvos TSR MT vieno vykdytojo ant amerikiečių gamybos popieriaus.

Priedas: Paketas su dviem laiškais, neslaptai.

TSR MINISTRŲ TARYBOS PIRMININKAS (*pavaduotojas*)
generolas majoras

J.PETKEVIČIUS [parašo nėra]

išsp. 2 egz.

1 egz. – pagal adresą

2 egz. – į bylą Nr. 99

vykd. Milkevičius

sp. Makarevič

78.III.20

p. 310

IAO peržiūrėta Žalos

*Tikra: KGB prie Lietuvos TSR MT 5-ojo skyriaus
operatyvinis įgaliotinis vyresn. ltn. J. Milkevičius [parašas]
78.03.24*

Burinskaitė K., Okuličiūtė L. (sud.) *KGB slaptieji archyvai 1954–1991 m.* Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, 2011, p. 418–420.